

Nonnen sponsoren het feminisme (1990)

‘Wij willen dat vrouwen zelfstandig in het leven staan’

Sieth Delhaas

Opzij, januari 1990

De paus en de bisschoppen zijn er niet gelukkig mee. Maar dat weerhoudt de *Zusters van Tilburg* niet hun met ploeteren verdiende geld gul aan feministische projecten te geven. De *Vrouwenpartij*, het *Comité vrouwen in de Bijstand*, *De Vrouwentelefoon*, *Studiefonds Zwarte Zuid-Afrikaanse vrouwen* en andere feministische organisaties ontvingen al schenkingen.

‘Wij vinden dat zoiets helemaal in de lijn ligt van ons religieuze leven,’ zegt zuster Florentina.

De gelofte van armoede die religieuzen afleggen, betekent niet dat zij in armoede moeten leven. Het wil wel zeggen dat zij have en goed met anderen willen delen en zich inzetten voor de noden van de samenleving. Omdat religieuzen eenvoudig en in gemeenschap van goederen leven, kunnen zij gezamenlijk een forse stroom geld sturen naar goede doelen in binnen- en buitenland.

Religieuze congregaties ontstonden vooral in de vorige eeuw in plaatsen waar de maatschappelijke nood hoog was. De *Zusters van Liefde* in Schijndel en Tilburg bekommerden zich bijvoorbeeld vanaf de jaren dertig van de vorige eeuw om kinderen van wevers en weeskinderen. Ze verzorgden zieken en bejaarden en trachtten vooral vrouwen ‘te verheffen’. Rond 1900 werd de zwakzinnigenzorg aangepakt en werden kinderbeschermingsinternaten gesticht. De zusters deelden in die tijd de armoede en ellende met het gewone volk. Een aantal van hen stierf ook aan ondervoeding en tuberculose. Ze sloofden met de kanslozen, maar door goed beleid, hard werken en eenvoudig leven verbeterde hun materiële situatie. Daarna kwam de tijd dat de goed opgeleide zusters salarissen gingen verdienen in het onderwijs, de ziekenhuizen en inrichtingen die gaandeweg door de overheid werden overgenomen. Kapitalen werden gevormd, maar langzamerhand vergrijsden de kloosters.

‘Overname van het werk door de overheid was een goede zaak’, geeft Zuster Francesco van de *Zusters van Tilburg* toe, ‘maar dat bezorgde ons wel een identiteitscrisis. Daar zijn we net overheen. En wat moesten we met al dat geld dat wij nu door die veranderde sociale voorzieningen overhielden? Er waren zusters die theologie wilden studeren om zich in te zetten voor de noden in de parochie. Die studies hebben we zelf betaald. Een zuster die in het onderwijs zat, kwam zes jaar geleden met het verzoek om een huiskamerproject te mogen beginnen voor heroïneprostituées in Den Haag. Ze wilde dit als vrijwilliger doen. Wij leverden het startkapitaal voor dat huis. Later gebeurde dat ook in Amsterdam. Wij hadden ons nog nooit met prostitutie bezig gehouden, maar niemand in de samenleving deed er toen iets aan.’

Heroïnehoertjes kregen tussen negen en zes uur ‘s nachts warmte, soep en brood en niet te vergeten condooms van zuster Truus. De 1440 zusters van haar congregatie hadden wel even moeite met de nieuwe werkzaamheden van hun medezuster. Maar toen zuster Truus overal over haar werk kwam vertellen, werd er positiever over gedacht. Later is dit project door de overheid overgenomen.

‘Zo is de basis gelegd voor de goodwill voor al onze geldprojecten,’ licht Zuster René toe. Het gaat om geld dat de zusters in het verleden met eigen handen en met keihard werken hebben verdiend. Ons uitgangspunt is dat zusters zelf met een voorstel moeten komen als ze geld en/of tijd in een project willen steken. Verschillende zusters werken nu in vluchtelingenorganisaties, een ander is begonnen bij een groep tegen vrouwenhandel. In die gevallen gaat het om vrijwilligerswerk, terwijl ze voorheen vaak betaald werk deden. Dat zien wij ook als een vorm van investering in de samenleving. Voor onze congregatie betekent deze ontwikkeling dat – al zijn onze zusters oud, gemiddeld zo’n zeventig jaar – iedereen heel gemotiveerd is en meeleeft met wat er in de wereld om hen heen gebeurt.’

Samen met andere congregaties steunen de Zusters van Tilburg ook organisaties die door de officiële kerken niet of minder worden gewaardeerd. Eén daarvan is de *Vuurdoop*, een werkcollectief van jonge theologen. Deze theologen werken met baanlozen en vrouwen en zetten zich verder in voor de derde wereld en de wereldvrede. De congregaties nemen hier acht parttime werkkrachten, onder wie twee feministische theologen, voor hun rekening en bekostigen de behuizing in Tilburg.

De congregaties hebben gezamenlijk ongeveer honderd theologen in dienst, van wie de helft vrouw is. Het gerucht gaat dat alle feministische theologen die in Brabant en Limburg werken door (vrouwelijke) religieuzen worden betaald. ‘Dat zal best,’ zegt Zuster Miranda van Schijndel. ‘Door het bisdom worden ze in elk geval niet betaald, want die wijzen feministische theologie af.’

Ze laat een lijst zien waarop de vrouwenprojecten staan die zij, naast andere, steunen. We zien namen als het studiefonds Zwarte Zuid-Afrikaanse Vrouwen, De Vrouwenpartij, Palam Indische Vrouwen, Vrouwenpentagrambus, Steunpunt Vrouw en Werk, Tunnelproject Den Bosch, Platform Brabants Comité Vrouwen in de Bijstand, Vrouwentelefoon Wageningen.

‘Het is begonnen,’ zegt Zuster Florentina, ‘toen één van onze zusters zei dat we geen geld meer op de Amrobank moesten zetten omdat die in Zuid-Afrika investeerde. Dat heeft een shockeffect gehad. Je moet ja voorstellen: het geld dat wij zo zuur verdiend hebben zou door die bank voor onderdrukkende activiteiten gebruikt kunnen worden! We hebben al onze zusters in de congregatie geraadpleegd en aan ‘t eind van de jaren zeventig hebben we ons geld uit de diverse beleggingen en banken teruggetrokken. We zagen in dat je je geld maar niet blindelings kunt weggeven en investeren. Het was dus een politieke keuze. En dat zijn ze binnen de kerken niet gewend. Ook de bisschoppen niet.’

We hebben de bisschop van Rotterdam in het verleden gezegd dat wij het slecht vinden dat hij voor het vergadercentrum van het bisdom voor tien jaar een Contract met Shell heeft afgesloten. Vorig jaar hebben we een grote actie gehouden onder de zusters om het belastingvoordeel te weigeren. We hebben daardoor zo’n zestigduizend gulden kunnen overmaken voor structurele verbeteringen voor de kansarmen.’

‘De meeste vrouwenprojecten die we steunen,’ vertelt Zuster, Miranda, ‘zijn echte feministische projecten. Vanaf 1836 staan onze zusters al tussen de vrouwen.

Wij willen dat vrouwen goed en zelfstandig in het leven staan’.

‘En al zijn de paus en bisschoppen niet gelukkig met deze ontwikkeling,’ vult zuster Florentina aan, ‘wij vinden dat het helemaal in de lijn ligt van ons religieuze leven. Wij hebben de plicht om knelpunten in de samenleving op te sporen. Wij hebben vanuit ons kapittel voor de komende zes jaar weer heel duidelijk een maatschappijkritische lijn uitgestippeld.’

Zuster Europhrosina van de Ursulinen van Bergen denkt, dat over zo’n 25 jaar de congregaties uitgestorven zullen zijn. Wie moet dan die gigantische bedragen opbrengen voor die hulp- en ondersteunende projecten in binnen- en buitenland?

Als ik bijvoorbeeld kijk naar het bijstandsvrouwenproject, dan moet ervoor gezorgd worden dat zo’n probleem structureel wordt opgelost. Daarom overwegen wij ook een aanvraag te steunen van het Haagse comité vrouwen in de Bijstand om een onderzoek te laten doen door de Leidse Universiteit. Maar ik denk, dat particulieren zelf fondsen zullen moeten gaan vormen om in de toekomst deze zaken op te vangen. Gelukkig zijn er nu ook alternatieve banken die hiermee bezig zijn. De gewone banken denken alleen maar aan kapitaalvermeerdering.

Voor alle vragen die bij ons binnenkomen, gelden deze regels: bij voorkeur hulp aan vrouwen, ze moeten kerk en maatschappij vernieuwend zijn en ze moeten verkeerde structuren in kerk en maatschappij doorbreken. Wij geven ook geld aan het bisdom, maar wij willen wel van te voren weten waar het naar toe gaat. Dit jaar gaat het naar de Mozes en Aäronkerk. Daar gebeurt veel voor minderheden en vluchtelingen.

Tegenover de overheid moeten we ook voor onze rechten opkomen. Bij de verbouwing van ons bejaardencentrum kon je merken dat de overheid dacht: die religieuzen hebben geld genoeg, laten die het maar zelf bekostigen. Als wij onze rechten op onze AOW en subsidies prijsgeven, onttrekken wij dat geld aan ons solidariteitsfonds en daarmee aan degenen die dat geld juist nodig hebben.’

De zuster willen niet zeggen hoeveel geld zij precies weggeven. Ze zien niets in een gegijzelde algemene overste. Een ander vindt dat je linkerhand niet moet weten wat je rechterhand doet.